

První řeč a tak ... (metodické okénko)

Metodické okénko z debatního turnaje v Otrokovicích autorů Reného Brindy a Matěje Piláta, členů Národního trenérského týmu.

A/ Jak by měla první řeč vypadat? Měla by...

- 1/ být připravená!
- 2/ být zajímavá.
- 3/ být průzračně jasná.
- 4/ ustavit, že mluvčí i tým ví o čem mluví, o čem budou debatovat, čeho chtějí dosáhnout.
- 5/ pamatovat na třetího mluvčího.

Ad 1: První řeč by měla... být připravená!

Nepřipravenou řeč (tj. takovou, která vznikla cestou ve vlaku na turnaj, případně odposlechem týmu v předchozím kole debaty) pozná i méně zkušený rozhodčí během cca 10 sekund. Neznamená to, že kvůli tomu tým prohraje. Nechcete ale rozhodčího notně znechutit již během 10 sekund, že ne?

Jak na to:

Připravenosti řeči dosáhnete zejména tím, že si ji připravíte! A to mj. tak, že vaše řeč bude splňovat níže uvedené požadavky. Také však tak, že si ji před publikem (např. členy svého týmu) několikrát (3x ? 5x?) zkusíte přednést. Ostatní členové týmu – trvejte na tom, ať vám váš první mluvčí předvede, jak je připraven na debatu!

Ad 2/ První řeč by měla... být zajímavá.

Tak, že rozhodčí zapomene, že je rozhodčí, pustí pero a prostě poslouchá. Hned v úvodu chcete dosáhnout toho, že (díky tomu co říkáte) šum v místnosti ztichne a všichni naslouchají, protože... protože vaše řeč prostě posluchače zajímá!

Jak na to:

Obsahové zajímavosti dosáhnete mj. tenkrát, když ustavíte, že vaše slova se posluchače (významně) dotýkají. Jako člověka, jako příslušníka komunity, jako obyvatele planety Země. „Zajímavá“ zde tedy ztotožňuji s „významná“. DJ Máslo a jeho produkce je mi naprosto lhostejný. Pokud mi však například vysvětlíte, že podporovat svobodu uměleckého vyjádření, včetně pokleslých hudebních směrů, je pro lidi (a tedy i pro mne) z nějakého důvodu důležité, potom mne bude i zajímat i váš rozbor posledního výplodu DýDžeje Másla.

Ustavit význam vašeho postoje v debatě považuji za jeden z klíčových předpokladů úspěchu. V čem je význam hrdinství a proč bychom si měli vážit hrdinů – a proč tedy obhajujete tezi „skupiny bratří Mašínů“. Co je v sázce v diskusi o členství Turecka v EU – a proč bych tedy měl podporovat vaše stanovisko? Ustavení významu vašeho postoje je součástí toho, co po vás občas chci a čemu říkám „analýza teze“.

Příklad: Před nějakým časem proběhla debata na tezi „Silikon je materiál budoucnosti“. První afirmativní ustavil, že teze a stanovisko afirmace jsou významné nějak takto:

„Dámy a pánové! Západní svět stojí na prahu třetího milénia. Do nového tisíciletí si přinášíme životní úroveň o jaké se generaci našich rodičů nesnilo. Přinášíme si fantastické pokroky ve vědě a lékařství, díky kterým dokážeme nebyvale prodloužit lidský věk a udržet kvalitu života

do vysokého stáří. Přinášíme si technologie, které užíví 6 miliard lidí. Přinášíme si však i významné problémy. Mezi ty nejzávažnější bezesporu patří zejména závislost na zdrojích energie a produkce odpadů. V dnešní debatě vám vysvětlíme, zdůvodníme a dokážeme, že tyto problémy lze řešit. Ukážeme vám, že silikon, díky svým vynikajícím univerzálním vlastnostem je jednak alternativním zdrojem energie, který lidstvo již desetiletí marně hledá a ukážeme vám také, jak se za pomoci silikonu dokážeme zbavit našich odpadů. Dokážeme vám, dámy a pánové, že silikon je materiál budoucnosti.“

Co myslíte, týká se vás tato debata nějak? Chcete poslouchat dál a dozvědět se, jak silikon vyřeší tyto (a nejspíše i mnohé jiné) problémy? Zkrátka, byl tento úvod řeči zajímavý?

Ad 3/ První řeč by měla... být průzračně jasná.

Ve druhém požadavku jsme stanovili, že chcete, aby posluchač propadl vaší řeči. Rozhodčí aby zapomněl, že je rozhodčím. Nebudete si ale škodit, když rozhodčí nezachytí každé vaše slůvko? Nebude, pokud ovšem vaše řeč splní tento třetí požadavek. Je-li řeč jasná, má-li zřejmý směr a cíl, je-li stanovisko týmu snadno pochopitelné, potom vlastně není třeba až tak moc psát. To proto, že vám bude rozumět. Předat sdělení není vůbec jednoduché, čím složitější myšlenka, komplikovanější vysvětlení, tím menší šance na úspěch. Zde se skutečně již láme chleba i co se týče výsledku debaty.

Jak na to:

V procesu přípravy „čistěte“ řeč od zbytečného balastu, přizpůsobte složitost sdělení nám, smrtelníkům. Ujistěte se, že každé slovo, které v řeči zazní je skutečně důležité, že má své místo. Ta která jsou „navíc“ nemilosrdně zlikvidujte. (Na okraj – některá slova mají v řeči své místo z jiných než obsahových důvodů.)

Ujistěte se, že řeč má směr a řád a na první poslech dává jasný smysl. Ujistě se,

- že tvrzení jsou formulována jako tvrzení a ne bezobsažná spojení slov. („Náš první argument je ekonomický dopad“ oproti: „Přijetí Turecka bude mít pro všechny členy Unie významný pozitivní ekonomický dopad.“)
- že vysvětlení jsou jednoduchá a snadno srozumitelná,
- že důkazy jsou významné, podložené a vztahují se k daným argumentům,
- že závěry jsou platné, pravdivé a je vyvozen dopad jejich platnosti na platnost celé teze.

V debatě se nehraje na to, kdo je větší génius, ale kdo pomocí mluveného slova dokáže lépe obhájit svůj postoj. Pokud nevíme jaký váš postoj vůbec je, šance že jej obhájíte není moc vysoká.

Ad 4/ První řeč by měla... ustavit, že mluvčí i tým ví o čem mluví, o čem budou debatovat, čeho chtějí dosáhnout.

Obsah a význam tohoto předpokladu dobré první řeči je částečně zmíněn již v bodě druhém a třetím. Týká se již uvedené „analýzy teze“. Tým přichází do debaty se svým postojem, důvody, proč teze platí. Z řeči by mělo být zřejmé, že první mluvčí je s postojem týmu ztotožněn a rozumí mu. V případě, že teze je formulována jako návrhová, je povinností týmu sdělit nám cíl navrhované změny. V případě faktických a hodnotových tezí je pro tým výhodou, když nám vysvětlí standard, podle kterého poznáme, že se mu podařilo tezi obhájit.

Jak na to:

Tento požadavek se týká tzv. „kritéria“, fenoménu, kterému jsme věnovali samostatné metodické okénko. Je poměrně podrobně popsán v metodických materiálech na webu ADK, resp. v naší metodické brožuře. Poměrně jednoduchý postup jak analyzovat aspekty návrhové

teze nabízí Pravidla Sněmovní debaty, bod 2.1 a zejména Sněmovní debaty 2x2, bod 3. a 4.1.1, 4.1.2).

Dále viz bod 5/

Ad 5/ První řeč by měla... pamatovat na třetího mluvčího.

Když jako první ustavím, co bude snažením mého týmu, jaký je náš postoj, co, jak a proč budeme dokazovat (viz bod 4/) bude potom velmi snadné pro mého třetího mluvčího shrnout, zda a jak se týmu vytčené cíle podařilo splnit.

Příklad:

A1: „...v průběhu debaty vám dokážeme, že diktatura svojí povahou nutně vede a v minulosti vždy vedla k závažnému porušování lidských práv a svobod. Náš tým má za to, a z této pozice budeme argumentovat, že dodržování lidských práv a svobod je klíčovou podmínkou důstojného života. Diktatura je potom s důstojným životem neslučitelná a diktátorům nelze odpouštět...“

Pokud takto A1 jasně stanoví stanovisko svého týmu (nebo cíle týmu), je pro A3 velmi jednoduché shrnout:

A3: „Dámy a pánové. Úhlem pohledu našeho týmu byl důstojný lidský život. V průběhu argumentace jsme vám ukazovali jak a proč je diktatura s důstojným životem v přímém protikladu a proč tedy nelze diktátorům odpouštět...“

Nebo třeba:

A3: „Dámy a pánové. Můj tým si na začátku debaty stanovil tři jasné úkoly: (1/ 2/ 3/)... v průběhu debaty jsme je splnili (nesplnili) takto a takto...“

Ve skutečnosti obhajující tým neudělá žádnou chybu, spíše naopak, když současně s deklarací svých cílů nabídne rozhodčím, publiku a koneckonců i oponentům měřítko, jak poznáme, že byl úspěšný:

A1: „...stanovili jsme si pro tuto debatu tři cíle. Pokud tyto splníme, pokud obhájíme platnost těchto tvrzení, měli byste vítězství v této debatě přisoudit našemu týmu...“

Třetí mluvčí opět může umně navázat:

A3: „...Můj první mluvčí nabídl jasný způsob, jak poznat, kdo byl v této debatě úspěšnější. (...) Tvrdím, že stanovené úkoly jsme splnili (takto a takto) a proto...“

Jinými slovy. Jak první, tak třetí mluvčí ví, k čemu chtěl tým v debatě dojít. Byli jasně domluveni. Řeč prvního mluvčího by měla být „strategická“ v tom smyslu, že pamatuje na svého třetího mluvčího, „nahraje“ mu k dosažení jasných, pádných a zřejmých závěrů!

B/ Čeho se vyvarovat.

1/ Negujte doporučení A1 – 5 a víte, čeho se vyvarovat.

2/ Zvláště se vyhněte:

- Formalismu a „odbornému“ žargonu.

Mnozí debatěři nahrazují zajímavost a obsah formalismy, frázemi, klišé a zejména kvazi odborným žargonem. První řeč se pak hemží slůvky jako je „kritérium“, „definice“, „afirmativní“, v horším případě i otřesnými anglicismy typu „kejs“, „evidence“ a pod. Věc je v tom, že nás, debatéry, svojí znalostí těchto slůvek nijak neoslňuje. Právě naopak. No a nedebatní publikum o tom, že vaše argumenty jsou lepší, těmito slůvky taky moc nepřesvědčíte.

Mnoho týmů má představu, že musí „definovat“ (odpudivé slovo) významy slov a cíl debaty či měřítko hodnocení nutně uvádět slovy „Naše kritérium zní...“ . Ne, nemusíte to dělat. Můžete mluvit úplně normálně. Můžete nám říci o čem budete diskutovat, co vidíte jako problém v dané diskusi, co a proč budete obhajovat.

- Snaze „přečůrat“ oponenty unfair vymezením debaty.

Ti, kteří vědí, že tzv. „definice“ slouží zejména a především vymezení obsahu debaty (Pravidla, 3.2) občas této znalosti zneužívají k manipulaci s tezí. Národní trenérský tým vysvětluje, že teze je tenkrát zmanipulovaná, když se význam teze (a tím tedy i obsah celé debaty) vzdaluje jejímu prostému významu. Prostý význam je potom ten, který v dané diskusi, v daném čase a na daném místě dává smysl. Jestliže v ČR, v době, kdy se v celé společnosti široce diskutují klady a zápory navrhované zásadní změny silničního zákona stanoví pro debatní soutěž teze „Novela zákona o provozu na pozemních komunikacích je krok správným směrem“, potom vymezení obsahu debaty na tuto tezi jako diskusi o novele zákona v Saúdské Arábii je prostě nesmysl a manipulace s tezí. Nedělejte to.

Pravidla KPDP

3.2. Definice

Účelem definice je vysvětlit, jak afirmativní strana tezi rozumí a o čem hodlá diskutovat.

Je právem afirmativní strany definovat teze jakýmkoliv způsobem za předpokladu, že:

- definice se nevzdaluje prostému významu teze,
- nedojde k účelovému pozměňování významů slov,
- je i jinak "rozumná".

Strana negativní smí definici napadnout pouze za předpokladu, že tato výše zmíněná pravidla nesplňuje. Jestliže negativní strana napadá definici, musí tak učinit N1, vysvětlí, proč definice neodpovídá uvedeným pravidlům, a nabídne opravenou definici.

Je chybou strategie negativní strany, napadá-li definici, aniž by v průběhu debaty ukázala nezbytnost tohoto kroku (bezúčelné napadení pro napadení samé). V soutěžní debatě se vede spor o argumenty, nikoliv o definici.

A2, resp. N2 (pokud definici představila až negativní strana a A2 ji opravil), smí napadnout opravenou definici jen v tom případě, když tato neodpovídá výše zmíněným pravidlům. Při napadení opravené definice již debatér nesmí uvést definici novou, ale smí pouze obhajovat definici jeho stranou původně navrženou.

Právo definice je právem (nikoliv nezbytně povinností) afirmativní strany. Jestliže afirmativní strana definici neposkytne, přechází toto právo na prvního mluvčího strany negativní. Chce-li tohoto práva využít, může tak učinit za předpokladu, že dodrží výše zmíněná pravidla.

Rukověť rozhodčího KPDP

3.2. Definice

Pokud je napadená definice Pravidlům vyhovující, rozhodčí toto budou chápat jako špatnou strategii a odpovídajícím způsobem sníží bodové hodnocení strategie.

V případě napadení definice budou rozhodčí očekávat:

a/ konkrétní vysvětlení v čem a proč definice nevyhovuje,

b/ definici opravenou,

c/ vysvětlení dopadu dané opravy na debatu (pouze se doporučuje jako vhodná strategie, není porušením Pravidel, pokud to debatér neudělá).

Afirmativní definici smí napadnout pouze N1, negativní definici pouze A2. Jakékoliv další diskuse o definici, kromě napadení chybně opravené definice, jsou vadnou strategií a budou penalizovány. Třetí mluvčí se v rámci sumarizace problému dotknout mohou.